

Etablering av grunnleggende språkferdigheter

Fra manglende auditiv oppmerksomhet
til imitasjon av ord, mand, tact og
intraverbaler

Nafø 2015

Tonje Gellein Åstad

Ljungbyveien, Bolig og avlastning
for funksjonshemmede

20.04.2015

Ås kommune

JOACHIM 23 ÅR

- Dypt psykisk utviklingshemmet
- Egen leilighet
- Problematferd
- Vedtak KHOL kap 9
- Fullført t.o.m 5 års videregående skole
- Dagtilbud 4 dager i uken

15 år før systematisk språktrening ble startet

- Før oktober 2008:
  - Mange lyder men kunne ikke imitere eller be om noe, lite funksjonelt
  - Trent inn to lyder funksjonelt som ja og nei
  - Manglende forståelse av hva vi presenterte for han.
  - Så grunnleggende treningsferdigheter
    - Sitte, etablere betinget forsterker (klikker), se på

Hvordan komme i gang

- **Struktur**: Fast ramme ved trening – etablert ved annen trening
- Trening fast på **dagsplan**
- **Motivasjon**: attraktive forsterke, ikke fri tilgang til forsterkerne benyttet i trening
- Høysannsynlig aktivitet etter trening
- **Sd**: verbal stimulus
- **Prompt**: verbale og manuelle.
- **Fading** av prompt
- **Shaping**: forsterke gradvis lyd mer lik målresponsen

Prompt = Hjelp

og

Prompt fading = avtrapping av hjelp

- Vi gir manuell prompt eller / og verbale prompt. Denne hjelpen fjerner vi gradvis ved mestring.
- Noen ganger må vi gå et steg tilbake og gi litt hjelp igjen.
- Noen ganger gir vi respons prompt, andre ganger en stimulus prompt, og noen ganger begge deler.

Imitasjon

- Si det samme som
- F.eks: "A" er diskriminant for responsen "A"
- Fra vokal verbal til vokal verbal som leder til forsterker. Et punkt til punkt forhold

Lære Imitasjon

- MO + **Sd** : **Prompt** + Respons → Sr
MO + **"A"** : **Finger på haka** + **"A"** → ros

- **Sd** : Prompt + Respons → Sr
"A" : Finger på haka **"A"** → ros

Prompt og prompt fading ved etablering av nye lyder

- F – fløyte
- A – sleiv, ispinne, finger
- **M – lukke munnen**
- **Ø – dorull**
- P – prompepute, finger på underleppa
- **E – trekker munnvikene tilbake**
- **K – tannbørste i munnen**
- **L – yoghurt og tannbørste**
- **Å – Litt kiling i lek**
- **I – trekker munnvikene tilbake (etter at E er etablert)**
- Ulike prompt
- **Andre lyder kom bare og ble forsterket**
- ALFABETET

Treningen trinn for trinn

- Etablere enkelt lyder eks F – registrere mestring
- Registreringskjema Særtrening
- Forsterkerlevering: 2 og 1, så 3 og 2
- Kombinere enkeltlyde F med klapp
- Så trene ny lyd f.eks A
- Deretter kombinere mestrede lyder med annen lyd eks F og A - og ny lyd trenes.
- Trekke sammen enkeltlyder og sammensatte lyder
- Tavle med ord og lyder vi trener på

TACT

- Navnsetting eller beskrivelse av ting, objekter, situasjoner eller hendelser.
- Eks:
  - ”sko” i nærvær av sko
  - ”Det er kaldt” når en kjenner det er kaldt

Lære Tact

- **MO – Sd : Verbal og manuell prompt + R -> Sr**
- **Sko : verbal prompt + "Sko" -> Ros**

Tact

fading av prompt

- **MO – Sd** : Verbal og manuell prompt + **R -> Sr**
- **Sko** : verbal prompt + "Sko" -> Ros
- Oppmerksomheten endrer seg fra auditiv til konkrete, objektet får stimulus kontroll

Tact – en beskrivelse av treningen

- 1 objekt eks sko
- Objektet sammen med lyd
- 2 objekter sammen
  - 1 riktig → Sr
  - Imitasjon av lyd
  - Samme objekt en gang til, hvis riktig Sr, så
  - Nytt objekt
- Ved feil, gis prompt
- Mestring ved prompt, ikke prompt på neste forsøk

MAND

- Deprivasjon eller en mangeltilstand
- Demand eller command
- Forsterkeren er det en spør om
  - Kan du sende meg koppen -> en annen person sender deg koppen
  - ”få nam-nam” -> får nam-nam

Lære Mand

- **MO – Sd : Verbal prompt + R → Sr**
- **Eks:**
Lyst å høre musikk piano – piano + personalet: (VP)
”m..” + (R) ”Mer” -> høre mer piano

Mand

fading av prompt

- **MO – Sd** : Verbal prompt + R → Sr
- **Vil høre mer** - Personalet : "mer" → Mer piano
- **Legge på flere ord**
  - Eks "få ...", "få mer ...", "vil...mer", «jeg vil...» og «jeg vil.....mer»

Fading av prompt flere ord

«Få mer namnam»:

- Først imitasjon av hvert ord som ledet til betinget forsterker
- Så første ordlyden i hvert ord
- Siste hjelp: kun F
- Så kom «Få mer namnam» i nærvær av yoghurt, og litt etter at han har fått, og yoghurt er ute av syne

Intraverbaler

- Er operant verbal atferd under kontroll av verbale stimuli
- Ikke et punkt til punkt forhold som ved imitasjon
- Eks:
  - Telling
  - Svar på spørsmål

Lære intraverbaler

- **Sd (verbal stimulus) – stimulus prompt**
: verbal prompt + R -> Sr
- **Hva heter du – peking: Joachim +
"Joachim" -> ros**

Intraverbaler fading av prompt

- **Sd (verbal stimulus) – stimulus prompt:**
verbal prompt + R -> Sr
- **Hva heter du – peking : Joachim +
”Joachim -> ros**

- **Sd (verbal stimulus)** – stimulus prompt
: verbal prompt + R -> Sr
- Hva heter du – peking + Joachim:
”Joachim -> ros

- Takk for oppmerksomheten
- Mail: tonje.astad@as.kommune.no

“Prompt/ fading - prosedyre”.

Trening gjennomføres slik: 4 økter på aktuell målatferd, 1 økt opprettholdelse/generalisering og så videre.

1. Ved riktig respons registreres -----> +
2. Ved promptet respons registreres -----> P
3. Ved feil respons eller manglende
respondering registreres -----> -
4. Ved forekomst av responser uten treners SD registreres----->A
(uavhengig av hvor mange responser som fremvises)

Dato-->																				
Responser ↓	+	P	-	A	+	P	-	A	+	P	-	A	+	P	-	A	+	P	-	A
1.																				
2.																				
3.																				
4.																				
5.																				
6.																				
7.																				
8.																				
9.																				
10.																				
Økt. nr.																				
Sum %																				
Sign																				

Dato-->																				
Responser ↓	+	P	-	A	+	P	-	A	+	P	-	A	+	P	-	A	+	P	-	A
1.																				
2.																				
3.																				
4.																				
5.																				
6.																				
7.																				
8.																				
9.																				
10.																				
Økt. nr.																				
Sum %																				
Sign																				

På “Sum %” skal det settes inn andelen av responser som er avgitt under korrekt stimuluskontroll.

IOA = INTER OBSERVER AGREEMENT. Dette betyr at 2 registratorers grad av enighet på registreringen uavhengig av hverandre, skal noteres. Enigheten bør ligge på over 80 % prosent.

